SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2090

av Robert Olesen och Monica Haider (båda S)

Hälsosam mat för en bättre och mer jämlik folkhälsa

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att med ekonomiska styrmedel göra frukt, grönsaker och andra hälsosamma livsmedel mer ekonomiskt tillgängliga och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En växande folkhälsoutmaning.
Övervikt och fetma är ett växande folkhälsoproblem i Sverige och i stora delar av världen. Utvecklingen är oroande och riskerar att få allvarliga konsekvenser för såväl människors hälsa som samhällets ekonomi. Fetma ökar risken för bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, typ 2-diabetes och vissa former av cancer. Utöver det mänskliga lidandet innebär utvecklingen ökade kostnader för hälso- och sjukvården, sjukfrånvaro och produktionsbortfall. Det är därför angeläget att samhället tar ett större ansvar för att förebygga kostrelaterad ohälsa och skapa bättre förutsättningar för människor att leva hälsosamt.

Forskning visar att våra matvanor och den livsmedelsmiljö vi lever i har stor betydelse för utvecklingen av övervikt och fetma. Tillgången till energität och näringsfattig mat, ofta i kombination med omfattande marknadsföring, påverkar

människors konsumtion och levnadsvanor. Det innebär att utvecklingen inte enbart kan förklaras av individuella val. Även ekonomiska förutsättningar, livsmedelsutbud och kommersiella intressen har stor betydelse.

Hälsosam mat får inte vara en klassfråga.

Människors möjligheter att äta hälsosamt skiljer sig åt beroende på ekonomiska och sociala förutsättningar. För många barnfamiljer, pensionärer och andra hushåll med små ekonomiska marginaler är priset avgörande när maten ska handlas. När hushållsekonomin är pressad kan det vara svårt att prioritera frukt, grönsaker och andra näringsrika livsmedel.

Samtidigt vet vi att ohälsa är ojämnt fördelad i befolkningen. Socioekonomiska skillnader påverkar människors levnadsvanor, hälsa och livslängd. Det är inte rimligt att människors ekonomi ska avgöra deras möjligheter att äta hälsosamt och förebygga sjukdomar.

För Socialdemokraterna är jämlik hälsa en grundläggande rättvisefråga. Alla människor ska ha goda förutsättningar att leva ett långt och friskt liv, oavsett inkomst, utbildning eller var i landet man bor. Politiken behöver därför bidra till att minska de ekonomiska hinder som finns för hälsosamma matvanor.

Gör det billigare att välja hälsosam mat.

Ett viktigt steg mot en bättre och mer jämlik folkhälsa är att göra hälsosamma livsmedel mer ekonomiskt tillgängliga. Genom en lägre beskattning av exempelvis frukt och grönsaker kan politiken bidra till att fler människor får möjlighet att göra hälsosamma val i vardagen.

Det är särskilt angeläget för hushåll med låga inkomster, där livsmedelskostnaderna utgör en större andel av den disponibla inkomsten. Ekonomiska styrmedel kan också bidra till att påverka konsumtionsmönster och stimulera en ökad efterfrågan på hälsosamma livsmedel.

Regeringen bör därför se över möjligheterna att långsiktigt sänka skatten på frukt, grönsaker och andra hälsosamma livsmedel samt pröva andra ekonomiska åtgärder som kan göra näringsrik mat billigare. En sådan översyn behöver även beakta EU regelverk, effekterna för hushåll med olika inkomster och hur prissänkningar faktiskt kommer konsumenterna till del. Målet måste vara tydligt: Det ska bli lättare för alla att välja mat som är bra för hälsan.

Stärk skyddet för barn och unga mot ohälsosam livsmedelsreklam.
Barn och unga möter i dag en omfattande marknadsföring av livsmedel med högt innehåll av exempelvis socker, salt och mättat fett. Reklamen finns i tv, på sociala medier, i datorspel och på andra digitala plattformar. Den är ofta utformad för att väcka uppmärksamhet och påverka barns och ungdomars konsumtionsvanor.

Barn har inte samma möjligheter som vuxna att förstå och värdera kommersiella budskap. Därför behöver samhället ta ett särskilt ansvar för att skydda dem mot marknadsföring som riskerar att bidra till ohälsosamma matvanor.

Det är inte rimligt att kommersiella intressen ska få ett så stort inflytande över barns kostvanor och hälsa. Internationellt har flera länder vidtagit åtgärder för att begränsa marknadsföringen av ohälsosamma livsmedel. Storbritannien har exempelvis infört begränsningar för tv-reklam före klockan 21 och för betald marknadsföring på internet av vissa mindre hälsosamma livsmedel.

Sverige bör dra lärdom av dessa erfarenheter.
Regeringen bör därför se över möjligheterna att skärpa lagstiftningen och begränsa marknadsföringen av ohälsosamma livsmedel, särskilt sådan som riktas till barn och unga. En sådan översyn bör särskilt uppmärksamma sociala medier, digital annonsering, influencer-marknadsföring och tv-reklam samt hur reglerna kan utformas och följas upp inom ramen för svensk lagstiftning och EU-rätten.

Barns rätt till en god hälsa måste väga tungt när samhället utformar regler för kommersiell marknadsföring.

En mer jämlik folkhälsa kräver politiska beslut.
Att förebygga ohälsa är en investering i både människor och samhälle. Genom att främja hälsosamma matvanor kan vi på längre sikt minska risken för sjukdomar, förbättra livskvaliteten och minska belastningen på hälso- och sjukvården.

Men det räcker inte att lägga ansvaret på den enskilda människan. Politiken måste också skapa förutsättningar för goda och hälsosamma levnadsvanor. Det handlar inte om att bestämma vad människor ska äta, utan om att göra det enklare och billigare att välja hälsosamt och samtidigt skydda barn och unga från aggressiv marknadsföring.

Genom att göra hälsosamma livsmedel mer ekonomiskt tillgängliga och stärka skyddet mot marknadsföring av ohälsosam mat kan Sverige ta viktiga steg mot en bättre och mer jämlik folkhälsa. En god hälsa ska inte vara en fråga om hur mycket pengar

man har i plånboken. Alla människor ska ha möjlighet att leva ett friskt och hälsosamt liv.

Mot bakgrund av detta bör regeringen ta initiativ till de åtgärder som anförs i motionen.

Robert Olesen (S) *Monica Haider (S)*